

USOUŽENÁ HLAVA ŠAMANA

ROBERT BRINDA

Robert Brinda

USOUŽENÁ HLAVA
ŠAMANA

JATYTAM

Říkáme mu šaman. Prý jsme mu kdysi říkali jinak, ale to je již tak dávno, že si to nikdo nepamatuje. Takže je šaman, protože umí udržovat oheň. Pravda, jednou nebo dvakrát mu oheň vyhasl, ale když se to stalo, umí mluvit s mraky, a dokáže jim říci, aby rozpoutaly bouři, také jim dokáže říci, aby práskly bleskem do nějakého stromu, který od toho blesku vzplane, takže šaman má znovu oheň. Sám jsem to jednou viděl.

Mně ti, co umí mluvit, říkají Tytam. Když po mě něco chtějí, křiknou na mne „Hej! Tytam!“ A já vím, že musím zvednout hlavu, a podívat se, kdo mne volá, protože je to třeba všechno, co dovede povědět. Většinou ukáže na poslední kus dřeva u šamanova ohně, pak ukáže do lesa, a já vím, že mám šamanovi přinést další dřevo.

Vyskočím a jdu, protože to je můj úkol. Starat se o šamana.

Takže jsem šel pro dřevo, ale v lese jsem uviděl zvíře. Sahalo mi hřbetem kousek nad kolena, pokojně se páslo, mne si vůbec nevšimlo. Tu jsem u nohou uviděl kámen. Byl velký jako obě mé pěsti. Zvedl jsem ho, připlížil jsem se ke zvířeti, a praštil jsem ho do hlavy. V tu ránu bylo po něm. Neměl jsem to dělat, protože mi ještě ani nezačaly na tvářích růst chlupy, takže jsem ještě nesměl lovit. Honem jsem se otočil a začal jsem sbírat to zatracené dřevo. Pak mne napadlo, že by bylo škoda tam to zvíře jen tak nechat ležet, proto jsem ho vzal do

náruče spolu s tím dřevem. Připadalo mi, jako kdybych nesl tři batolata. Dvě batolata bylo to zvíře, jedno batole bylo to dříví. Docela jsem se zapotil, než jsem s tím došel k šamanovu ohništi.

Cestou jsem přemýšlel, jak vysvětlím, že nesu zvíře. Došlo mi, že nejjednodušší bude, když budu tvrdit, že jsem ho prostě našel mrtvé. Tak jsem se naučil lhát.

Šaman nad zvířetem ohrnul nos a hodil ho do ohně. Nejprve zvířeti shořela srst, pak se mu začala škvařit kůže, po chvíli začalo zvíře jaksi divně vonět. Nikdy jsme takovou vůni necítili, takže nás všechny přilákala k ohništi. A způsobila, že jsme najednou měli hlad.

Náš šaman je moudrý muž. Když viděl, co s námi to zvíře vyvádí, utrl mu kus nohy, a zakousl se do ní. Začal doslova zářit a začal z nohy to maso přímo rvát. Pochopili jsme, že je to i po tom ohni pořád ještě jídlo, proto jsme se k němu přidali. Tak jsme se naučili péct maso a jíst pečené maso.

Aby bylo jasno: Nejsem žádné ořezávátko. Důkazem budiž, že znám aspoň sto slov. Je sice pravda, že nejméně polovinu jsem jich sám vymyslel, ale to na věci nic nemění. Již samo slovo slovo jsem vymyslel právě já. A ani se nesnažím jiným vysvětlovat, že jsem tak pojmenoval ty zvuky, které vydávám, když mluvím. Nedokázal bych jim to vysvětlit, protože ti kolem mne těch slov oproti mně neznají ani desetinu. Jak jim třeba vysvětlit, že to zvíře, které jsme snědli, jsem pojmenoval ovce. Není to ovce, je to zvíře. Že je to trochu jiné zvíře než třeba šavlozubý tygr, to je již jiná záležitost. Šavlozubého tygra bychom asi nejedli, protože na šavlozubého tygra by obyčejný šutr asi nestačil.

Třeba takové srát. Když jsem si ho vymyslel, ani mne nenapadlo, že by to jednou mohlo být sprosté slovo: Naštval jsem se. To mne rozčiluje. Taková pokažená věc. Nezajímá mne to. Představil jsem si, jak jednou, za mnohá tisíciletí, se narodí nějaký Shakespeare, a ten řekne: „I když to pojmenujete růže, stejně to bude pořád smrdět stejně.“

Ten šutr, kterým jsem tu ovci zabil, mi neodbytně utkvěl v hlavě. Napadlo mne, že bych ho asi měl přinést, a všem ho ukázat, aby viděli, kdo je vrah toho zvířete. Samozřejmě nebudu zdůrazňovat, že jsem ten kámen držel, když tu ovci praštil.

Opravdu ležel přesně tam, kde jsem ho upustil. Vzal jsem ho a nakráčel jsem s ním zpátky k šamanovu ohništi. Šaman si mne nevšiml, protože ležel kousek opodál a spokojeně spal. I šamani musí občas spát. Právě proto mne měl k ruce, abych se staral o jeho ohniště, když si dává dvacet.

Řekl jsem si, že musím ten šutr za tu ovci nějak potrestat, tak jsem s ním praštil. Trochu jsem se minul, nepraštil jsem s ním o zem, praštil jsem s ním do kamenů, kterými měl šaman obložené své ohniště. Vylétlo z něj cosi zářivého, a protože jsem zvědavý, přiklekl jsem k němu, abych se na to podíval zblízka. Mimoděk jsem na to dýchl a ono se to rozzářilo ještě víc. Chtěl jsem to sebrat, ale ono mi to popálilo ruku. Naštval jsem se, utrhl jsem kus trávy, která schla kolem ohniště, a tu září jsem do ní zabalil. Asi se jí to líbilo, protože zasvítala ještě jasněji. Ještě jednou jsem na to dýchl, načež ta tráva začala černat a rozpadat se na prach. Nebyl to prach. Byl to popel. Dýchl jsem do něho. A vyskočil plamének. Já Tytam, Hejtytam, pitomý pomocník

šamana, jsem nemusel kecat s mraky, nemusel jsem na nich žebrať o nějaký pitomý blesk a zapálený strom. Já uměl přivolat oheň s pomocí obyčejného kusu kamene.

Zkoušel jsem to znovu a znovu dokonce i s jinými kameny, výsledek byl jednoznačný. Ani jeden s těch dalších kamenů to nedokázal. Nebyl to obyčejný kámen. Byl to kámen ohněstrůjce.

Nás, kteří si říkáme člověci, je přesně dvacet. To číslo jsem si vymyslel, ve skutečnosti je nás všechny prsty jedné ruky, všechny prsty druhé ruky, všechny prsty jedné nohy, všechny prsty druhé nohy. Je to příhodné počítání, protože všechny prsty rukou jsme muži, všechny prsty nohou jsou ženy. Také je tu asi dvacet dětí, ale ty se nepočítají.

Stejně si nejsem jistý, jestli ty ženy jsou také člověkové. Stačí se na ně podívat, a musí o tom pochybovat každý. Nerostou jim chlupy na obličejí, takže nikdy nejsou dospělé. Mají divně vyboulený hrudník, jako kdyby je do něj někdo praštil, až jim z té rány otekl. A ty rány musely dostat nejmíň dvě. Nejzvláštnější je, že mají dvojce ústa. Jedna na hlavě, druhá mezi nohama, ale krmí se jen těmi horními.

Asi mají v těle nějakého parazita, který se tu a tam vylíhne a vyleze z nich těmi spodními ústy. Nedivil bych se, kdyby tomu parazitovi zakroutily krkem hned, jak z nich vyleze. Ale ony dělají pravý opak. Krmí ho, oblékají ho, starají se o něho, říkají mu dítě, tvrdí, že ho vychovávají.

Není to jednoduchá věc. Když se chcete obléknout, musíte ulovit nějaké zvíře, stáhnout ho z kůže, tu kůži žvýkat tak dlouho, až s ní sníte všechn tuk a zbytky masa, tak, aby vám zbyla opravdu jen

z jedné strany ta holá kůže, z druhé strany nedotčená srst. Pak se do ní můžete zabalit, trsem slámy ji v pase převázat, aby z vás nepadala, když jdete spát, můžete se do ní zabalit, abyste v noci nezmrzli. Je to celé naše oblečení, nic jiného nemáme. Samozřejmě si takové oblečení můžete pořídit, teprve když je vám dovoleno lovit. A to oblečení vám dodává vážnosti. Rozhodně jste ctěnější, když máte na sobě kůži tygra nebo medvěda, oproti tomu, když máte na sobě všehovšudy třeba kůži šakala.

Měl jsem na sobě kůži medvěda grizzlyho. Ulovil jsem ho, to je pravda. Ale ulovil jsem ho trochu divně: Bylo to v zimě. Byl jsem si jistý, že se to medvědisko oddává zimnímu spánku. Můžete ho vyrušit, takže se probudí. Ale v tom případě přestáváte lovit vy a začíná lovit on. Proto jsem si patřičný kámen vybral ještě před tím, než jsem do jeho jeskyně vlezl. Potichoučku jsem se k němu došoural, postavil jsem se mu před čenich, ten kámen – skoro tak těžký, jak jsem těžký já sám – jsem zvedl vysoko nad hlavu, pak jsem ho praštil do týla, udělal jsem čelem vzad a zdrhal jsem. Nevyrazil za mnou, takže jsem ho praštil tak málo, že ho to ani neprobudilo, nebo jsem ho praštil tak pořádně, že už se vzbudit nemohl. Podívat jsem se nešel. Čekal jsem před jeho doupětem snad celý týden, než jsem se k tomu odhodlal. Praštil jsem ho dobře. Trvalo mi celý den, než jsem tu jeho zatracenou kůži stáhl. Žvýkal jsem ji až do jara. Ale měl jsem tolik slušnosti, že jsem tam přivedl ostatní muže, aby zbylé maso rozporcovali a odnesli. Jedli jsme ho týden.

Ty jejich děti mají na sobě rovněž nějakou tu kůži, ale tu jim musely ulovit a užvýkat ty jejich ženy. Kupodivu to docela dobrovolně dělají.

J A Š A M A N

Pochopitelně víme, co je to smrt. A víme, že může potkat i nás. Třeba takové setkání s tygrem. Nebo s brejlovcem. Dokonce i s docela obyčejným škorpionem. S hnízdem mravenců. Nebo s usnutím bez probuzení.

To je asi nejhrůznější způsob smrti. Lehnete si, usnete, začnete smrdět, začne vám odpadat maso od kostí. Ležíte vedle něho, ten jeho smrad vám začne lézt do nosu. Dojde vám, že spí navěky. Rozhodně se ho nechcete ani dotknout. Nezbuďte vám, než nechat ho ležet, a odkráčejte tak daleko, aby k vám nedonesl jeho zápach ani ten nejsilnější vítr.

Nejdříve je ten zápach dost nenápadný. Ale stále sílí a sílí, až si ho všimnete. A pak vám dojde, že to spí váš šaman.

Seděl jsem u ohniště, svou kožešinu jsem měl přetaženou přes nos, ale moc to nepomáhalo. Shromáždili se kolem mne ostatní muži, až nás tam bylo všech deset. Tedy – bylo nás tam devět a já, protože jsem nebyl muž, byl jsem jen pomocník šamana.

Nikdo nic neříkal. Jen jeden z nich sáhl do ohniště, vytáhl z něj hořící klacek, ti ostatní se ho rovněž chopili, pak se otočili ke mně, a vrazili mi klacek do ruky takovou silou, že mi málem připálili nos. Nechápal jsem, co to má znamenat, dokud se neotočili, neodstoupili asi tak na tři kroky od ohniště, a nezahleděli se na mne.

Konečně mi to došlo. Jmenovali mne šamanem, a teď čekali, až jim řeknu, co máme udělat. Šamanův smrad mi napověděl. Zvedli jsme se, a šli jsme na západ. Drželi jsme se blízko skal, protože jsem si usmyslel, že si najdeme nějakou jeskyni na spaní. V jeskyni to přece jen tak studeně nefouká. Šli jsme skoro celý den, ženské začínaly brblat, že ty jejich děti již dál nedojdou, když jsem narazil na opravdu příhodnou jeskyni. Vchod byl dost úzký, takže by třeba smečka vlků najednou neprolezla, uvnitř byla jeskyně rozlehlá tak akorát, aby se v ní mohlo poskládat dvacet spáčů dospělých s dvaceti děcký. Ale hlavní bylo, že asi měla nahoře nějaký otvor, kterým unikal kouř, takže jsme mohli zapálit oheň, aniž by nám hrozilo, že se udusíme.

To zapalování ohně vůbec není jednoduché. A nejhorší na tom bylo, že jsem to musel zařídit já. To je tak: Dřív než se vyrazí někam jinam, udělá si šaman pochodeň. To musí najít suchý klacek, musí v ohni rozehřát pryskyřici, ten klacek musí do ní ponořit, musí počkat, až se ta pryskyřice do toho klacku vsákne. Potom – ve chvíli, kdy se má vyrazit na pochod – na svém šamanském ohništi tu pochodeň zapálí, a vyrazí na cestu. Je na něm, aby zvolil směr, kterým se má jít. Ostatní ho slepě následují, protože šaman je šaman, takže ví předem, kam dojdou.

Právě ty nejjedovatější ženské se na mne začaly dívat s úctou. Málem jsem se na sebe s úctou začal dívat i já.

Když musíte lovit zvířata, abyste se uživilí, musíte se především naučit stopovat. Musíte si všimnout každého rozšlápnutého lístečku, musíte poznat, jaká tlapa ho rozšlápla, odkud ta tlapa přišla, a kam šla. To o tom stopování platilo pro všechny muže i ženy. Bylo nás dvacet

stopařů, ale jen jeden si všiml stop, které se před námi objevily. Ten jeden jsem byl já, a ty stopy byly lidské šlápoty. Možná to bylo tím, že jsme si mysleli, že jsme jediní lidé na celém světě. Podle množství těch stop jich bylo asi také kolem dvaceti. Možná, že je většina z nás viděla, ale právě podle jejich množství si asi mysleli, že jsme tudy již jednou prošli, a že jsou to naše stopy.

Nestává se to příliš často, ale někdy k tomu přece jen dojde: Musíte přemýšlet. Přesně to mne právě potrefilo. Musel jsem zvážit, jestli jsou ti lidé také jen lidé, nebo jestli jsou to jen zvířata, podobná lidem. Protože jestli to jsou lidé, pak, až se s nimi setkáme, se z nás stanou lidožrouti.

Pro jistotu jsem nás svedl z jejich stopy, vydali jsme se přímo na opačnou stranu. Copak za to mohu, že se stočili do oblouku, takže šli vlastně přímo za námi. A navíc šli o malinko rychleji, takže nás dohonili. Rozhodli to za nás, když se na nás vrhli. Jedno musím uznat. Jejich maso se na jazyku přímo rozplývalo.

Když neumíte mluvit, je docela snadné se dorozumět. Posunkem ruky, pohledem, výrazem tváře, varovným skřekem. Samozřejmě jsme je museli všechny pozabíjet, ale protože jsme byli nakrmení, nechali jsme žít ty jejich děti. Jen jsme je hnali před sebou, aby byly po ruce, až zase dostaneme hlad.

Měli jsme je také pozabíjet a jejich maso naskládat do ranců. Ale byli jsme líní, docela hloupě jsme si mysleli, že když je poženeme před sebou, bude to pohodlnější. Jenomže mezi nimi byla holka asi tak desetiletá, ta se najednou obrátila na jednu z našich žen a posunky jí sdělila něco, co se dalo pochopit asi jako: „Mám hlad, dej mi jíst.“

Ne samým masem živ je člověk. Samozřejmě jsme cestou sbírali cokoliv, co se nám zdálo jedlé. Takže ta ženská sáhla do svého rance, a holce podala něco, mohla to být řepa. Holka to chňapla a zakousla se do toho. Pak chňapla za ruku tu ženskou, a nechala se od ní vést.

V tu ránu se k ženským natáhly další ruce, z ranců putovaly řepy, tykve, dokonce i nějaké houby, od té chvíle měly ženské kromě svých harantů ještě aspoň dvacet harantů dalších. Rázem jsme přestali před sebou hnát budoucí večeri, kolem nás se toulala smečka děcek, sbíraly maliny, ostružiny, borůvky, nejedly, spokojeně mlsaly. Byly spokojené a šťastné.

Mně nezbylo nic jiného, než tiše skřípat zuby.